

СЕКЦІЯ 1

БЕЗПЕКА ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І. В. Борисов,

*к. ю. н., старший науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ризиковий характер підприємницької діяльності актуалізує проблему захисту економічної безпеки господарюючих суб'єктів, як складного і багатофакторного соціального явища, що відрізняється змістовними ознаками і формами прояву на усіх рівнях від глобального, міжнародного, національного, регіонального до рівня підприємства (фірми) [1, с. 59].

Не вдаючись до поглибленого аналізу природи економічної безпеки підприємства, вважаємо, що хоча і існує декілька точок зору з цього приводу, слід погодитися із тим, що економічна безпека підприємства – це стан найефективнішого використання його ресурсів для уникнення загроз та забезпечення стабільного функціонування як в даний час, так і в майбутньому [2], тобто здатність цього суб'єкта заздалегідь передбачити виникнення негативних факторів і запобігати впливам зовнішнього середовища, а також вміння пристосовуватися до існуючих умов [3], використавши для цього відповідні ресурси.

Інформація вже давно стала щонайважливішим стратегічним ресурсом господарюючих суб'єктів і складовою системи їх безпеки [1, с. 60]. В економічній літературі зазначається, що на мікроекономічному рівні економічна цінність інформації визначається прибутком, що буде упущений при її невикористанні, а на макроекономічному

рівні цінність інформації залежно від її типу визначається підвищенням стійкості в положенні суб'єктів підприємницької діяльності і ефективністю використання ресурсів суспільства. Причому частина інформації є відносно статичною, така, наприклад, як науково-технічна, котра може накопичуватися у господарюючого суб'єкта, являючи собою інформаційний ресурс останнього – так званий інтелектуальний капітал. Така інформація дозволяє одержати прямий економічний ефект від впровадження нової техніки, технологій, інформаційних систем у вигляді підвищення прибутку, збільшення продуктивності праці, економії на складських запасах, зменшення енергоємності, трудомісткості. Інша інформація є оперативною, зокрема, інформація про ринок, про ціни, політичні новини, що впливають на економіку, і вимагає від менеджерів негайного реагування. Оперативна інформація знижує невизначеність, а, отже, і ризики, що дозволяє уникнути збитків або одержати більший, ніж планувалося, прибуток, особливо у фінансовій сфері, де можливість використання інформаційної переваги проявляється особливо помітно.

Вищенаведене дає можливість стверджувати, що хоча будь-яка інформація є цінною (корисною) для того, хто її затребував, але існує інформація, застосування якої має комерційну цінність, тобто, використання або невикористання якої негативно або, навпаки, позитивно впливає на діяльність конкретного суб'єкта господарювання. Саме тому ці суб'єкти мають право на власний розсуд приймати рішення та здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить законодавству і статутній діяльності, відповідно до потреб ринку із збереженням комерційної таємниці.

Загально визнано, що інформація (від лат. – «informatio» – роз'яснення, викладання, ознайомлення) – це відомості (знання) про оточуючий світ і ті процеси, що в ньому відбуваються, повідомлення щодо положення справ; відомості про певні події, факти, діяльність тощо [4, с. 218]. Хоча інформація існувала з того моменту, коли люди почали спілкуватися між собою, основні принципи її організації протягом історичного розвитку не могли залишатися незмінними. З розвитком виробництва, прискоренням темпів розвитку суспільства відбувається процес поглиблення та розширення цього поняття,

зокрема, в сучасних умовах щодо різних її видів інформація відрізняється залежно від галузей інформаційної сфери. Що ж до її правового режиму, то він, перш за все, відрізняється в залежності від ступеня її доступності для користувачів. Між тим для господарського обороту цінність представляє тільки конфіденційна інформація і, відповідно, тільки вона може бути об'єктом такого обороту.

Цивільний кодекс України (далі – ЦК) відніс до об'єктів цивільних прав, поряд з об'єктами, що вже стали традиційними, також і інформацію, а комерційну таємницю – до об'єктів права інтелектуальної власності, легально закріпивши новий спосіб охорони прав володільців інформації, яка становить комерційну таємницю, – збереження її як конфіденційної. Відповідно до ч. 1 ст. 505 ЦК комерційна таємниця – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку із чим має комерційну цінність, та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Разом із тим, відповідно до ч. 2 цієї статті, комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Вбачається, що введення на рівні законодавства поняття «комерційна таємниця» є вдалим, оскільки дає змогу вийти за межі інформації, що складає, зокрема, секрети виробництва, а саме «ноу-хау», які відповідно до ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [5] теж вважаються технічною, організаційною або комерційною інформацією, що отримана завдяки досвіду і випробуванням технології та її складових, яка: не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям незагаль-

новідомості та істотності, тобто інформації, яка застосовується безпосередньо в промисловості.

При цьому один і той самий результат творчої діяльності може бути визнаний і комерційною таємницею, і об'єктом інтелектуальної власності, коли, наприклад, технологія, яка розроблена, міститиме наявність ознак новизни, промислового застосування, достатнього винахідницького рівня, а це, в свою чергу, дає можливість її класифікувати як об'єкт патентного права – винахід і захищати нормами промислової власності. Отже, один і той самий результат творчої діяльності може бути визнаний як комерційною таємницею, так і об'єктом інтелектуальної власності, а це тягне за собою певні наслідки.

Складовими елементами механізму захисту комерційної таємниці суб'єкта господарювання традиційно вважають наступне: чітко визначений перелік інформації, що належить до комерційної таємниці; система обліку і охорони нових матеріалів та продукції; систему охорони території; систему контролю за відвідуванням підприємства сторонніми особами; порядок діловодства – роботи з документами, що становлять комерційну таємницю; систему контролю за засобами копіювання і розповсюдження документів; порядок захисту комерційної інформації у засобах зв'язку та обчислювальної техніки; порядок використання відкритих каналів зв'язку при передачі конфіденційної інформації; систему мотивації і навчання персоналу засобам захисту комерційної таємниці; спеціалізовані служби із захисту комерційної таємниці підприємства [6, с. 300]. Це превентивні міри, але вони повинні носити системний характер, сприяючи забезпеченню збереження комерційної таємниці господарюючого суб'єкта.

Література

1. Боримская Е. П., Панченко И. А. Роль прибыли в обеспечении экономической безопасности предприятия: направления усовершенствования бухгалтерского учета для целей управления. *Международный бухгалтерский учет*. 2013. № 35 (281). С. 58–68.

2. Плетникова И. П. Определение уровня и планирование ЭБП. *Вісник технологічного університету Поділля*. 2000. № 4 (Ч. 2). С. 100–108.

3. Кузьменко В. В. Экономическая безопасность: исторический подход к определению сущности. URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-history-2016-3/1-kuzmenko.pdf>.

4. Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика. Київ: «Криниця», 2000. 511с.

5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434.

6. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент: навчальний посібник: Тема лекції № 10. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 388 с.

Н. М. Внукова,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри управління
фінансовими послугами ХНЕУ імені С.Кущенця*

ЗАСТОСУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ЗАПОБІГАННІ «ВІДМИВАННЯ» КОШТІВ ТА ФІНАНСУВАННІ ТЕРОРИЗМУ

Безпека здійснення господарської діяльності є нагальним прагненням всіх підприємців, між тим рівень ризику щодо «відмивання коштів» та фінансування тероризму постійно зростає. НБУ за 2017 рік направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 41 банку, серед яких великомасштабні фінансові операції клієнтів трьох банків на загальну суму понад 200 млн грн, 28 млн дол. США та 7 млн євро [2], 3 цей же рік банки надали до Держфінмоніторингу України інформацію про понад 7,9 млн фінансових операцій, які підлягали фінансовому моніторингу, що на 25 % більше аналогічного періоду 2016 року (понад 6 млн). У третьому кварталі 2018 року Держфінмоніторингом отримано та оброблено 2 697 216 повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, що більше на 28,42 % порівняно з аналогічним періодом 2017 року минулого року [4]. Найбільш активними в системі звітування, в розрізі суб'єктів первинного фінансового моніторингу,